

CONȘTIINȚA CREȘTINĂ AUTENTICĂ ÎN RAPORT CU CONȘTIINȚA „PROGRESISTĂ” ȘI „SEMI-UMANISTĂ”

Pr. Prof. univ. dr. Emil JURCAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Romania

Facultatea de Teologie Ortodoxa

emiljurcan@yahoo.com

Abstract: Authentic Christian Conscience in Relation to "Progressive" and "Semi-humanist" Consciousness

We live in a world that no longer has the consciousness of eternity. There is at most talk of a horizontal education promoted by those who falsely call themselves „progressives” and „humanists”. It is a falsehood, because without that vector of his excelsior towards transcendence there is no progress, and to speak only about the material side of man, about his corporality, without talking about the soul, means to be only a semi-humanist. The mission of the authentic Christian Church is to make humanity aware of its transcendental vocation and call to Tabor. The church must remain on Tabor and look at the world with an agapic prosopon and through it change the world and return it to the conscious state of God’s creation.

Keywords: humanism, progressivism, conscience, Church, humanity

După toată criza pandemică prin care am trecut și încă trecem consider că este nevoie de o restartare a gândirii lumii¹. Nu știu dacă această lume se va schimba. Poate că da. Însă ceea ce trebuie să se schimbe neapărat este raportul Bisericii cu lumea, modalitatea noastră creștină de a da

1 „Trăim într-o lume schimbată și schimbătoare, scria în lucrarea sa Acest lucru nu poate fi negat chiar și de cei din mijlocul nostru care ar putea fi lipsiți de dorința sau nepregătiți sau cei care vor să mai zăbovească în acest veac ce trece cu repeziciune. Dar nimeni nu poate scăpa de neplăcerea de a aparține unei lumi în tranziție. Dacă acceptăm clasificările tradiționale ale epocilor istorice într-un tot “organic” și “critic,” nu este nici o îndoială că veacul nostru prezent este un veac critic, un veac al crizei, un veac al unor tensiuni nerezolvate. Auzim mult prea adesea în veacul nostru despre “sfârșitul civilizației,” despre “declinul occidentului,” despre “o civilizație aflată în proces” și multe altele asemănătoare.

răspuns lumii și de a intra în pulsația ei, pentru că atât spiritualitatea, cât și cultura². Omul mileniului al treilea nu mai este religios, cum spunea Andre Malraux dar nici nu a dispărut, ci este post-religios. Ei, pentru acest om post-religios, care totuși simte sacralitatea în el, pentru că este totuși un dar ontologic, singurul cu care ne naștem, este nevoie de o re-conștientizare a ceea ce înseamnă prezența lui Dumnezeu în noi. Misiunea creștină nu este neapărat de evanghelizare sau de ritualizare, ci mai ales de recuperare a conștiinței profunde a relației omului cu Dumnezeu. Liturgicul ajută însă fără conștiință nu reușim să trăim taina. Conștiința este nu doar vocea lui Dumnezeu din om, ci și vocea noastră în căutarea lui Dumnezeu. Este strigătul nostru după El. Este căutarea sau răspunsul la „Adame, unde ești?”, la care conștiința ne răspunde printr-o altă întrebare „Doamne, unde ești?”

Uneori mă simt împovărat de gesturile liturgice pe care le simt dar nu le trăiesc. Ele își au rolul lor în sacralitatea toposului liturgic. Simt că fiecare gest este pentru mine o ridicare spre un înalt al trăirii, spre acea stare în care cuvintele curg însă trăirea este seva. Dincolo de cuvinte și gesturi se află întâlnirea cu Dumnezeu starea acelui permanent *excelsior* prin care are loc întâlnirea noastră. Trăirea liturgică face parte din starea de interiorizare a exteriorului sacral. Omul intră în această stare treptat și urmează apoi o ascensiune epectatică spre întâlnirea reală, prosoponică cu Dumnezeu. Liturgicul este de fapt o scară de ascensiune în care gesturile, pașii, decorul, mișcărilor, vocea devin anexe și auxiliarele epectazei. În toată această stare de urcare omul are nevoi de o pregătire sufletească pe măsură.

Căutarea lui Dumnezeu și căutarea omului au ca punct de joncțiune conștiința umană, care acoperă și sufletul și trupul. Prin conștiință

Uneori s-a sugerat că acum trecem printr-o „mare fărâmițare,” deși această fărâmițare este cea mai mare schimbare din istoria civilizației noastre care este mai mare și mai radicală decât schimbarea de la Antichitate la Evul Mediu și de la Evul Mediu la vremurile Moderne. Dacă acest lucru este adevărat, după cum s-a afirmat de Hegel, faptul că „istoria înseamnă judecată” (*Die Weltgeschichte ist Weltgericht*), atunci există unele epoci credincioase, atunci când istoria nu numai că judecă, dar după cum s-a mai întâmplat se condamnă pe sine la distrugere. Ne este amintit persistent de experți și profeți că civilizațiile se ridică și se prăbușesc și că nu este nici un motiv special să credem că propria noastră civilizație v-a scăpa de această soartă comună. Dacă există un anumit viitor istoric, este cât se poate de posibil că acest viitor este rezervat pentru o altă civilizație și o altă generație, cât se poate de probabil pentru una cât se poate de diferită de a noastră”. (Georges Florovski, *Creștinism și cultură*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2019, p.7)

2 „Atentatele contra culturii și făuritorilor ei, spune Alexandru Paleologu”, sunt atentate la esența națiunii și la esența umanității ca atare” *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Edit. Polirom, Iași, 1998, p.57

sufletul se ridică la verticalitatea creației și devine cu adevărat dialogal cu Creatorul. În acel moment omul începe să înțeleagă sensul creației sale, al vieții sale și al practicii sale religioase. Liturgicul devine o cale spre desăvârșire și nu o mimare de gesturi sacre care „trebuie împlinite întocmai”. Omul conștiinței creștine începe să simtă sensurile reale ale existenței și să facă deosebire între lucrurile care au finalitate în transcendență sau nu, cele care merită sau nu merită atenție pentru că sunt prea efemere.

Liturgicul duce spre liturghie doar în momentul în care liturghia este asumată și apare acea conștiință a tainei. Lumea pierde sensul creștin pentru că nu mai are acea conștiință a tainei divine. Nu avem conștiințe ci doar oameni care prestează rituri religioase. Marea parte dintre noi (clerici și mireni) suntem oameni ai ritului și prea puțin a conștiinței. Deși ne laudăm statistic cu circa 85 de procente de creștini ortodocși, ceea ce însemna circa 18 milioane de români ortodocși, am descoperit la referendumul pentru familie, că nu am găsit 5 milioane de creștini (nu numai ortodocși) care să voteze ceea ce Dumnezeu a lăsat: familia autentică. Indiferent ce argumente au găsit unii (implicarea politicului, Dragnea, etc, etc), totuși atunci când Biserica, casa lui Dumnezeu și-a cerut asta trebuia să mergi să îți exprimi profunzimea de gândire. Restul (argumentele și scuzele) sunt simple povești de camuflaj.

Conștiința este starea omului care depășește simpla prestație liturgico-tipiconală și ajunge la taină. Sau mai corect, el cunoaște atunci sensul liturgicului și îl aduce în taina sacrului. Conștiința este cea care transpune tipicul în trăire. Creștinul conștiinței simte care este mesajul revelației pentru propria sa existență și o trăiește ca atare, ca pe o taină vindecătoare de neant. Omul conștiinței revelaționale își descoperă sensul lui transcendental în momentul în care mintea lui coboară în inimă iar cunoașterea devine trăire. Atunci el se dezbracă de propriul lui egoism și îl primește pe Dumnezeu ca forță de viață. El devine atunci ca sf. apostol Pavel care spunea că nu mai trăiește el și Hristos trăiește în el. Prin conștiință omul își se maturizează spiritual iar relația lui cu Dumnezeu capătă o profunzime tainică.

Omul conștiinței creștine nu mai poate fi manipulat, de aceea toată acțiunea anti-biserică este îndreptată în primul rând împotriva conștiinței creștine autentice. Lupta anticreștină are ca scop dacă nu poate să eradică total credința din inima omului, măcar să nu îl lase să se ridice la conștiința unei profunzimi tainice, ci să rămână un prestator de rituri neînțelese de el dar practicate, într-o stupidenie indusă. Conștiința profundă îi oferă

omului șansa verticalității, deoarece în acel moment el devine stăpân pe gândurile și pe acțiunile și nu mai poate fi manipulat.

Hristos a venit să reconștientizeze lumea de jertfa Lui. Omul nu avea nimic de făcut în această jertfă: ea era făcută de Dumnezeu pentru umanitate. El trebuia doar să fie conștient de această jertfă și să își asume efectele ei. Aceasta era conlucrarea dintre om și Dumnezeu în sfera soteriologicului. Jertfa Golgotei s-a împlinit în momentul în care umanitatea a receptat aceasta ca pe o dăruire din partea lui Dumnezeu și o primire conștientă din partea ei. Jertfa fără asumare conștientă este nulă. Omul trebuie să simtă jertfa pentru a se reîntoarce în raiul din care a căzut.

Omul conștiinței creștine nu mai poate fi manipulat, de aceea toată acțiunea anti-biserică este îndreptată în primul rând împotriva conștiinței creștine autentice. Lupta anticreștină are ca scop dacă nu poate să eradică total credința din inima omului, măcar să nu îl lase să se ridice la conștiința unei profunzimi tainice, ci să rămână un prestator de rituri neînțelese de el dar practicate, într-o stupidenie indusă. Conștiința profundă îi oferă omului șansa verticalității, deoarece în acel moment el devine stăpân pe gândurile și pe acțiunile și nu mai poate fi manipulat. Prin conștiința profundă, creștină, viața socială și cea familiară capătă sens. „Cu cât sanctuarul pare mai părăsit și mai profanat, cu atât *da-ul* spus de om sfințeniei vieții se întărește, curățit în focul unei credințe libere. Ateii militanți contribuie în felul lor la epurarea imaginii despre Dumnezeu. Critica lor, de ea însăși sugrumată eliberează niște zone care se deschid cugetării creatoare a gânditorilor creștini... Dacă în secolele trecute omul căuta să evadeze din unele forme falsificate de religia instalată secular, astăzi, când lumea modernă apasă asupra omului cu toată greutatea ei tehnică și politică, el nu-și mai poate presimți demnitatea umană și libertatea decât la adăpostul unei minorități de credincioși, căci unde este Duhul, acolo este libertatea”³.

Modelul uman de societate oferă o falsă imagine a unui om atotputernic, care prin lumea lui de it-ist sau corporatist poate să covârșească forța divină sau să o înlocuiască. Și așa omul intră într-un carusel al minciunii în care se simte la început atât de bine, dar apoi apar decepțiile și de aici toată starea de depresie. Avem o boală mai extinsă decât orice altă boală: depresia. Este boala sinelui sau a eului fără sens, a omului care intră în starea de teamă pentru ceea ce se va întâmpla peste ceva timp.

3 Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Edit, Sophia, București, 2016, p. 41.

Starea aceasta de depresie arată că mulți dintre noi nu mai găsim sensul existențial și ca atare nici bucuria de a trăi. Omul nu trăiește pământului ci doar pășește pe el spre cer. Dacă nu înțelegem această stare ne vom lega ființial și cu disperare de pământ iar decepția va imensă. De aceea, se spune că deși medicina este atât de avansată, oamenii par tot mai bolnavi iar boala vine în primul rând din sufletul lor, cum spuneau dacii. Oamenii sunt bolnavi suferitește și nu pot depăși starea de angoasă și lipsa de sens a vieții materiale pe care au divinizat-o și în care au crezut ani la rând că reprezintă soteriologia lor. Efemeritatea distruge și lasă fără sens și fără vlagă pe cel care a crezut în ea.

De aceea, găsim atâta biată trudă în a se lupta cu sensul. Omul teluric, care în mod fals se numește progresist sau umanist, își trăiește drama sensului existențial. Lupta lui ateistă nu este o luptă cu Biserica sau cu Dumnezeu ci cu propriul său suflet, pe care încearcă să îl sufoce existențial deși nu poate. Și atunci se luptă cu tot ceea ce crede că îi distruge efemeritatea sau i-o face mai vizibilă: cu icoana, cu liturghia, cu Biserica, cu Dumnezeu. Lupta lui nu este cu Dumnezeu ci cu el, cu depresia care îl macină și îl lasă fără de sens. Este prea orgolios să își afirme boala lipsei de sens și încearcă să eufemizeze cuvintele care îl descriu. El se consideră un *progresist*, deși nu există nici un progres, când nu ai sens sau când sensul tău este atât de efemer. Ce progres este acela care nu transcende omul. Poate cel mult unul biologic, dar asta înseamnă că omul nu își depășește condiția lui de animal biped.

Nici arogarea numelui de „umanist” pe care ateul de stânga și-l însușește nu este decât un fals, pentru că a fi uman sau umanist, a te preocupa de latura umană, fără să simți că în fiecare om există și o latură care transcende omul și îi dă dimensiunea eternității. Orice om simte că există un permanent *excelsior* în viața și ființa lui. Ori a deveni doar un pro-trup cu pretenția de a fi numit *umanist* înseamnă a fi preocupat doar de o jumătate din umanitate. Prea puțin. Omul nu este doar un trup. În el pulsează sufletul și eternitatea. De aceea există permanent în el acest dor al eternității care se poate vedea în orice formă de artă, chiar și în cea care aparent parcă contestă veșnicia.

Conștiința ridică omul pe Tabor. Lipsa ei îl lasă la poalele Taborului. O permanentă imagine pe care o simt comparativ în mintea mea. Sus pe Tabor este liniștea, pacea, rugăciunea, tăcerea în isihie pe când jos este cearta, acuza, ironia, demonismul. Omul lui Dumnezeu nu coboară de pe muntele luminii ca să intre în malaxorul demonic al urii și al permanentei răutăți

umane. De aceea prea puțin apare omul Bisericii în ceartă cu scandalagiul de serviciu, care fuge în media sau multimedia pentru a striga împotriva Bisericii. Este prea mult tabor în el ca să coboare în demonismul stradal. Taborul din omul profunzimii nu îl lasă să intre în replică cu vulgaritatea fie ea și cu iz de deșteptăciune atotștiutoare jurnalistic-pamfletară. De aceea puteți constata cât de greu se urnește Biserica pentru a intra în dialog pamfletar cu această faună jurnalistică, pusă permanent pe hărțuire. Este prea multă lumină ca să intri în jocul întunericii.

Omul care atinge profunzimea conștiinței credinței creștine devine omul prosoponic. Iar a fi prosoponic nu înseamnă doar a avea față dialogală, ci a avea în fața lui Dumnezeu un nume. Pilda bogatului și a săracului Lazăr este evidentă în acest sens. Optica lui Dumnezeu este total inversă față de optica noastră socială. Pentru societatea materialistă bogatul este elementul principal, cu nume mare, cu firmă la poartă, cu publicitate. Cu alte cuvinte cine nu a auzit despre el? Este un om mare și important, un VIP, o personalitate. Dimpotrivă, pentru Dumnezeu acest bogat nu are nume. Paradoxal, dar Dumnezeu nu reține numele efemerității sau a omului care și-a idolatrizat efemeritatea și teluricul. Și invers, societatea nu reține numele săracului sau a anonimilor care nu au nici o condiție materială. Nu reprezintă decât cifre cel mult electorale care pot fi momite sau păcălite cu cuvinte sforăitoare, cu care politicienii dau mana dar niciodată nu le rețin numele. La Dumnezeu este invers: acești oameni ai frumosului AU NUME, ca în atmosfera paradisiacă. La fel și în moarte: pentru societate moartea lui era un eveniment impresionant, care era marcat de presa orașului (câți preoți și episcopi au slujit, fanfara, garda militară, dezvelire de bust, nume de străzi atribuite lui, etc) iar despre sărac... nimic. La Dumnezeu este invers: bogatul a murit și a fost îngropat fără nici un detaliu; Lazăr însă merge în sânul lui Avraam dus de îngeri. Alaiul și răsplata începe după moarte nu înainte de ea iar știrea nu rămâne într-un ziar ci în eternitatea lui Dumnezeu. Este așadar marea diferență între modul în care gândește societatea și cum o face Dumnezeu, între conștiința umană și cea divină.

O societate care începe să aibă conștiință sacrală și mai ales conștiința revelației autentice și care simte că își regăsește vectorul existențial, nu mai este dependentă de efemerul materiei și ca atare nu mai poate fi momită de ea. Un astfel de om privește de deasupra peste lucrurile lumii și le vede ca atare, în dimensiunea lor reală. Vorba lui Blaga, „se apleacă peste întrebările lumii”, însă răspunsul în caută în teandrie, în

întâlnirea lui cu Dumnezeu și nu în propria sa minte. Un astfel de om apelează permanent la înțelepciunea lui Dumnezeu care îi susține propria lui înțelepciune și nu la deșteptăciunea autonomă și anti-teandrică, pe care o afișează bieții progresiști ai pseudo-progresului pe care ironic Eminescu în Scrisoarea I îi definește atât de clar „muști de o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul”.

Omul conștiinței are acea permanentă stare dialogală, euristică și euharistică, prin care el primește și se dăruiește. Pentru acest om dialogul este legătură logosiatică între oameni și nu verbalitate seacă. Un astfel de om nu cunoaște verbul „a socializa”, pe care îl asimilează adesea cu cel „a flecări”. Omul conștiinței trăiește taina cuvintelor care sunt picături de împărtașanie logosiatică în umanitate. Oamenii nu au nevoie de *logorei*, de cuvinte sterpe care să devină doar substrat fonetic într-o permanentă zumzăială numită „socializare”. Ei au nevoie de cuvântul care îi hrănește și zidește, ca odinioară în rai, când Adam se hrănea cu logositatea divină. Dincolo de orice materie, omul conștiinței creștine se hrănește cu cuvântul divin care îi oferă acea energie și putere de a căuta sensurile perene ale lumii. Abia după cădere materia devine alimentul principal al hranei. Până atunci hrana era mai degrabă energia harică a cuvântului. Abia prin cădere omul și apleacă spre materie și își pierde calitatea lui de *anthropos* sau cel care privește în sus.

Lumea din păcate nu se mai hrănește din energia cuvintelor, deoarece acestea nu mai au energie și nici nu mai formează o hrană dialogală, ci sunt de cele mai multe ori o monologhie fără sens și fără profunzime sacră. Astăzi nu ne mai hrănim din cuvinte căci cuvintele ar trebui să pornească din suflete pline de har. Ori harul ne mai fiind prezent în omul desacralizat eu cel mult... socializează, dar nu mai hrănește. Lipsa Logosului din trăirea creației face ca omul să inventeze surrogate, adică cuvinte care nu mai au sens ci doar sonoritate. Lumea este plină de sonoritate și fiecare crede că cu cât zgomotul este mai mare cu atât ești mai băgat în seamă de societate. Probabil pe orizontala ei, da. Însă totul se propagă așa, pe orizontală fără să aibă un vector al ascensiunii spre un excelsior. Oamenii numesc asta socializare și consideră că această stare înseamnă dialog și de comunicare. Nimic mai fals. Oamenii monologhează fără conștiința prezenței celuilalt. Doar când ai conștiința alterității, a prezenței celuilalt, doar atunci poți intra cu el în dialogosul care hrănește și urcă vectorial spre cer. Fără aceste dimensiuni totul devine anost și fără sens. Iar lumea nu se poate atunci lăuda că progresează chiar dacă tehnica va fi în avans, spiritul încă va fi în regresie totală.

Ce înseamnă deci a avea conștiință creștină la început de mileniu? Înseamnă în primul rând să îți redescoperi sensurile creaționale. Să vezi care este sursa ta de viață și drumul spre fericire. Cel care își redescoperă sensul originii sale, nu materiale (căci nu materia stă la baza existenței, ci energia), acela își cunoaște apoi calea spre fericire. Lumea trăiește în depresie și pare tristă pentru că nu și mai cunoaște izvorul divin al propriei sale existențe. O lume cu origini divine este optimistă, căci prezența lui Dumnezeu înseamnă zâmbet și lumină și speranță. Omul fără această rădăcină sacră trăiește cel mult bucuria zilei, fără speranța eternului pe care îl simte în el, dar nu poate să și-l explice.

Elita care își dorește să conducă lumea încearcă să ofere și să educe o conștiință limitată, care să nu verticalizeze umanitatea, ci doar să o facă obedientă și atrasă de sclipirea materiei efemere. Ca în mitica viață a lui Gautama Buddha, pe care tatăl îl creștea în plăcere în cadrul cetății, fără posibilitatea de a ieși din ea și de vedea suferința umană. El își trăia bucuria efemeră privind dansatoarele, ascultând muzica, văzând permanent oameni tineri și sănătoși. Dincolo de ziduri era boala, bătrânețea, moartea și asceza mortificantă. Cei care îl educă îi orientau privirea doar spre ceea ce trebuia văzut: plăcere și vitalitate trupească. Așa și în acest consumism orizontal: ceea ce trebuie văzut și simțit este prezentat publicitar ca fiind singurul și unicul de care avem nevoie, latura spirituală trebuie ironizată și anulată prin etichete de genul „retrograd”, „știrb”, „medieval”, „prost”, etc. Iar când toată această campanie de orizontalizare a lumii este susținută de aproape toată mass și multimedia, atunci rezultatul este cel scontat. Oamenii se vor orienta spre aceste sclipiri de moment și vor ajunge chiar să își renege spiritualitatea care i-a format ca oameni și ca popoare în lume și în istorie.

Perseverența și repetarea permanentă că „a te lupta cu spiritualitatea este o dovadă a progresului”, chiar dacă este un sofism, o falsitate, după un timp de insistență mediatică, va da roade. Oamenii vor privi ideea de Dumnezeu și de credință ca pe niște elemente ale trecutului și dacă cumva cineva le mai le mai are în el, trebuie să le lase în sfera „privatului”, în domeniul așa-zis „Privat Sache”. Cu alte cuvinte, nu poți fi un „progresist” cu un Dumnezeu agățat de eticheta ta futuristă și plină de avânt. Te faci de râs într-o societate elevată în care se acceptă doar cuvinte de „high level”, cum erau cele de pe tăblița de înmatricularea *diasporistului* elevat, venit în mizerabila țară, România, ca să pună ordine în democrație. Penibil dar adevărat.

Lumea vorbește despre *conștiințe de stânga sau de dreapta* și nimeni despre *conștiința vectorială spre excelsior*, singura care îi conferă omului verticalitatea ființială și îl ridică din regnul strict biologic. Omul are în el *vocația vectorialului*, prin care simte că nu este creat doar pentru aici și acum, ci are o dimensiune a înălțimii spirituale. A încerca să îi oferi doar orizontalul, fie el ambalat și cele mai pompoase cuvinte sau etichete (*progresist, umanist, evoluat, științific etc*) înseamnă a nu fi cinstit cu conștiința umană, care își cere dreptul la eternitate. Vocea care strigă după eternitate este cea a veșniciei. Dacă nu o lași să strige nu înțelegi sensul propriei tale existențe. Nu simți forța creativă care răbufnește ca un vulcan din propria ta existență decât atunci când conștiința sfinției este lăsată să se exprime. Dacă este canalizată negativ, ea poate fi distructivă. Așa se face că oameni cu o copilărie ca oricare alta au ajuns sfinți sau demoni, oameni de profunzime sacră sau tirani ai umanității. Este vorba despre educația unei conștiințe și de canalizarea ei spre Dumnezeu sau spre rău.

Misiunea Bisericii autentice a lui Hristos este aceea de a educa această conștiință pe care omul o are în sine și cu care el vine în viață. Biserica lui Hristos poate să îi canalizeze această conștiință spre profunzime, spre acea stare taborică, prin care omul nu mai intră în flecăreliile societății, care se vede permanent agasată de Biserică sau de credința creștină. Omul conștiinței hristice este în lumină, este pe Tabor, în lumină, în liniște și în iubire. Cei care își doresc cearta zilnică cu Dumnezeu și cu lumea lui stau la poalele Taborului unde era demonizatul, cearta și isteria. Aceasta este așadar misiunea creștină: să ridicăm lumea creștină, această „turmă mică a lui Hristos” în lumina taborică, pentru a revărsa pace și liniște peste lume. Chiar dacă ni se va răspunde cu răutate și ură, cu permanente acuze ieftine și fără acoperire în realitate, fața taborică poate transforma lumea din fața noastră. „Așa să lumineze lumina voastră în fața oamenilor...” este misiunea reală, prosoponică, autentică și non-violentă pe care Dumnezeu o cere de la noi. Oricât s-a încrunta lumea secularizată și fals-progresistă, respectiv semi-umanistă (de vreme ce vorbește doar despre trupul și nu și despre sufletul omului) creștinul conștiinței hristice va zâmbi cu simplitate și bunătate și va transmite prin prosoponul lui existențial lumina lui Hristos, de care lumea are atâta nevoie. Fără această lumină umanitatea se va afunda în încrunțate ideologii în care omul fie devine un simplu ins sau individ (dar niciodată o față dialogală), familia lui va fi un cuplu și nu o legătură sacră pentru perenizarea lumii iar sensul lui va fi doar unul strict consumist-material.

Bibliografie

- ✦ Duma, Bernadin, *Conștiința creștină din perspectiva persoanei*, Colecția de Teologie, Editura Serafica, București, 2015.
- ✦ Evdokimov, Paul, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Edit, Sophia, București, 2016.
- ✦ Florovski, Georges, *Creștinism și cultură*, Editura Reintregirea, Alba Iulia, 2019.
- ✦ Lind, William S., Andrei Dîrlău, *Corectitudinea politică*, Editura Rost, București, 2015.
- ✦ Liviu Pleșca, *Degenerarea indivizilor și a popoarelor*, Editura Eikon, București, 2014.
- ✦ Lorenz, Konrad, *Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate*, Editura Humanitas, București, 2017.
- ✦ Max Tegmark, *Viața 3.0. Omul în epoca inteligenței artificiale*, Editura Humanitas, București, 2019.
- ✦ Paleologu, Alexandru, *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Edit. Polirom, Iași, 1998.
- ✦ Peschke, Karl Heinz, *Etica creștină. Întemeierea teologiei morale*, vol. 1, 2009.
- ✦ Tkacenko, Alexandr, *Fluture în palmă. De ce omul contemporan are nevoie de Dumnezeu?* Editura Egumenița, București, 2019.